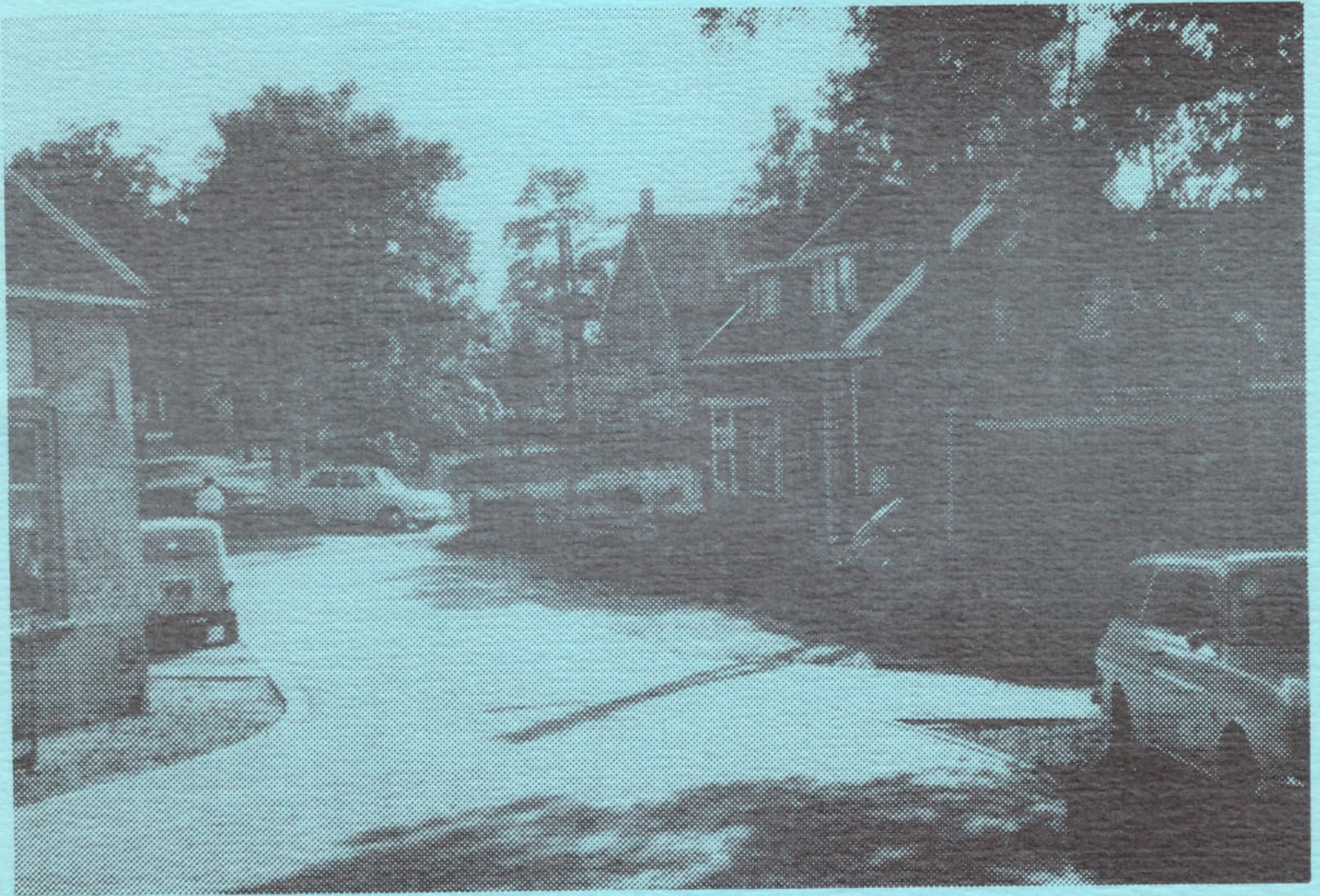


Hendrik Ido Oostendam
Schildmanskinderen

groot en klein

Sandelingen Ambacht



periodieke uitgave van het Historisch Genootschap Hendrik Ido Ambacht
jaargang III, nummer 1, februari 1984

Foto op de omslag: De Wepsterlaan omstreeks 1960. Rechts, gedeeltelijk zichtbaar achter het huis, de 2e openbare lagere school.

Bestuur

P.J. Horsman, voorzitter
C. Lagendijk, vice-voorzitter
L.J. Haenraets, secretaris
J. Bezemer, penningmeester
M.H. Benschop
H. van Dijk
J. Möllenkamp

Lidmaatschap

U kunt zich aanmelden als lid bij de secretaris: Jan Luykenhof 14. De contributie bedraagt f 25,-- per jaar, over te maken op gironummer 440728 t.n.v. de penningmeester van het Historisch Genootschap.

Redactieadres

Kopij en reacties op artikelen kunt u sturen naar:
Van Godewijckstraat 205.

Naam

"Groot en Klein" is een vervolg op het eerder door de vereniging uitgegeven Mededelingenblad. De nieuwe opzet die wij besloten aan het blad te geven deed ons omzien naar een andere naam. Die naam werd tenslotte "Groot en Klein".

Een korte toelichting is hier op zijn plaats. Er heeft nooit een plaats bestaan met de naam: Hendrik Ido Oostendam Schildmanskinderen Groot en Klein Sandelingen Ambacht.

Aanvankelijk was er sprake van 3 aparte ambachtsheerlijkheden: Hendrik Ido Ambacht (waar de buurtschap Oostendam deel van uitmaakte), Schildmanskinderen Ambacht en Sandelingen Ambacht. In de 19e eeuw was de situatie in zoverre veranderd dat de 3 ambachtsheerlijkheden 2 gemeenten geworden waren: Hendrik Ido Ambacht (waartoe Oostendam en Schildmanskinderen Ambacht behoorden) en Sandelingen Ambacht. Na allerlei grenswijzigingen werden tenslotte in 1855 deze 2 gemeenten samengevoegd tot één gemeente: Hendrik Ido Ambacht.

Voor al oudere Ambachters weten echter nog steeds te vertellen: Hendrik Ido Ambacht heet eigenlijk voluit (en dan volgt de opsomming). Het "Groot en Klein" hierin is wat duister.

Mogelijk slaat dit op het hoofdland en het volgerland van Sandelingen Ambacht.

De naam van het blad berust dus "op de volksmond". Wij hopen dat diezelfde volksmond de komende tijd voor een deel van de inhoud van "Groot en Klein" zal tekenen, dat, samengevat, door middel van grote en kleine artikelen grote en kleine Ambachters wil informeren over de geschiedenis van onze gemeente en de mensen die er woonden.

Bakerpraatjes uit 't Ambacht

P. Visser

Waarschijnlijk heeft vrouw den Hoet van de Paulusweg in H.I.Ambacht moeite gehad met de betaling voor het bakeren van het kind van Dirk Baggeman. In het jaar 1786 stuurde zij onderstaand briefje aan de Schout van 't Ambacht, Hendrik v.d. Hoep.

Nog vant bakere tegoet van vrouw Baggeman.

Nae de vroet* 't kint op 't hoofie gedouwt omt een bietje ront te krijge. 4 stuijvers.

Ses lure gekogt voort kint, 1 gulde en 2 stuijvers.

Zuijker en kaerse en toeback voor dirk wese haele, 4 stuijvers.

De vrouw brantewijn met zuijker gegeve om op te starke,
9 stuijvers.

Nog geseijt dattet kint op dirk leek, 1 duijt. (ze betaale slegt)

vrouw den Hoet
v.d. Paulusseweg

*Nae de vroet = na de vroedvrouw of verloskundige

Genealogie

J. Bezemer

In de eerstvolgende afleveringen van dit blad wil ik een uiteenzetting geven over het (gaan) doen van genealogisch onderzoek. Sommigen van u hebben misschien zelf onderzoek op dit gebied gedaan, anderen lopen mogelijk met plannen rond dit te gaan doen. Belangstelling voor dit onderwerp lijkt mij zeker aanwezig.

Als inleiding laat ik hier het resultaat van een onderzoek volgen dat ik samen met de heer A.P. Bezemer heb verricht. Wij waren benieuwd of we, gezien dezelfde achternaam, verwant zijn. En inderdaad, onze gemeenschappelijke voorvader is

Leendert Jacobsz. Besemer die 400 jaar geleden leefde, op 3 juni 1611 overleed en begraven ligt in de Dorpskerk te H.I.Ambacht. Tijdens de restauratie van de kerk in 1980/1981 is zijn grafzerk gevonden het opschrift luidt:

Hier leyt be/graven Leen/dert Jacobs/soon Besemer hij sterf den III/Ivnivs/Anno 1611.

Onder de tekst een wapen, voorstellende vijf spitsruiten, geplaatst 3,2.

De beschrijving van dit wapen is:

Van goud, beladen met vijf lozanjes van sabel, staande drie en twee, of: 5 zwarte spitsruiten 3-2 gerangschikt op een veld van goud.

Dit is het oorspronkelijke wapen van de heerlijkheid Alblas. Het wapen is reeds uit de 13e eeuw bekend.

Bij Koninklijk besluit van 24-7-1816 is dit wapen verleend als gemeentewapen van Oud-Alblas.

Dan nu de verwantschapstabel (in lijstvorm, met vermenging van twee stamreeksen):

Ie gen. Leendert Jacobs Besemer, geb. omstreeks 1530, landbouwer te H.I.Ambacht, Hoogheemraad van Oud- en Nieuw Reijerwaard 1587-1609, heemraad van Sandelingen Ambacht 1598, gegoed te Ridderkerk, Rijsoord en Sandelingen Ambacht, komt herhaaldelijk voor in de Rechterlijke Archieven, koop en verkoopt land. Overleden 3 juni 1611 en begraven in de Dorpskerk van H.I.Ambacht. Zoon van Jacob Ghijsbrechtsz. Besemer, waarsman van Nieuw Reijerwaard 1536-37 en Heyltghe Willems. N.B. Leendert erft van zijn moeder 6 mergen 450 roe land in Oud Reijerwaard; 1 mergen min 20 roe land in Nieuw Reijerwaard; 1 1/2 mergen land in H.I.Ambacht gemeen mijt die aerven van za. Aerdt Besemer Ghijsbrechtsz. ostwaert naestghelant die vijckerije (vicarie) van Sintte Antoenijs Altaer en westwaerts die ghemeen aerven van za. Arijen Wouter Vijnck. Verder een rentebrief van 6 Rhijnl. guldens 's-jaers sprekende op Aert Heymansz. en een van 3 Rhijnsg. 's jaers sprekende op Andrijes Everts tot Alblasserdam. De vrouw van Leendert is niet bekend, uit hem werden voorzover bekend 3 kinderen geboren 2 zoons Jacob (volgt IIA) en Heyndrick en een dochter Heyltge (volgt IIB); Jacob en Heyltge hebben beide nageslacht "Besemer". Heyndrick woonde te Mijnsherenland, was stadthouder aldaar, deze tak nog niet verder uitgezocht w.s. uitgestorven.

IIA. Jacob Leenderts Besemer, geb. omstr. 1570, woonde aan de Oostendam, heemraad van Sandelingen Ambacht overleden 30 december 1622 en begraven in de Dorpskerk "Hier leyt begrave(n) (Jac)ob Leendertse/besemer hy sterf den 30 december/anno 1622." Onder de tekst een wapen, voorstellende vijf spitsruiten geplaatst 3-2. De vrouw van Jacob is tot heden onbekend gebleven. Van hem zijn 6 kinderen bekend, 4 dochters en 2 zoons waaronder Cornelis, volgt IIIA.

- IIB. Heyltge Leenderts Besemer geb. omstreeks 1570 overleden omstreeks 1650, huwt als jongedochter van Adriaan Pieters Ambacht = Sandelingen Ambacht 25-2-1592 te Rijsoort met Arien Eldertsz jongeman van de Westzijde te Rijsoort overl. ± 1620 heemraat, zoon van Eldert Pieterse en Maargen Adryaensdr. zij bewoonden een hofstede die op 13 april 1570 door Ellert Pieters was gekocht. "een geheel huys, hofstede, berch, schuyr, boomgaert, teelingen met die beterschap van die hennipmorie an der dijk gelegen. Is staende aen den Droghendijck in den Ambachte van Ridderkerck op eenen Drijespronck daer die kerk van Heijrick Yden Ambacht haer avelingen zijnde gelegen aen die Zuytzijde.
Hieruit 4 dochters en 4 zoons waaronder Jacob volgt IIIB.
- IIIA. Cornelis Jakobs Besemer, geb. ± 1600 landbouwer te H.I.Ambacht "Cornelis Jakobs den Besemer woont in Sandelingen Ambacht het eerste huys voorbij Marijcken Hendricks in den Rosmuelen. huwt Anneken Clements (van Nes)
"Op 12-4-1626 tot lidmate (H.I.A.) aangenomen "Anneken Clements" huysvrouw van Cornelis Jacobse Besemer".
Hieruit 2 dochters en 5 zoons waaronder Bastiaan volgt IVA.
- IIIB. Jacob Aryen Ellerden (Besemer) ook wel Nieuwenboer genaamd, geb. omstr. 1595 te Rijsoort, hoogheemraad en landbouwer te Ridderkerk, woonde enige tijd te Pernis én vestigde zich omstreeks Kerstmis 1649 in de Mookhoek onder 's-Gravendeel, landbouwer aldaar overl. na 1676.
huwt 1 mey 1622 (eerste geboden 10 april) als jonggesel van Ridderkerk met
Ariaentje Pieters, j.d. van Ridderkerk, overleden in de Mookhoek omstreeks 1650.
Uit dit huwelijk 4 dochters en 3 zoons waaronder Leendert, volgt IVB

- IVA. Bastiaaen Cornelisse Besemer, ged. 1-4-1630 H.I.Ambacht
landbouwer te Sandelingen Ambacht,
huwt 16-4-1651 Sandelingen Ambacht
Soetjen Willemsdr. Leenheer ged. 6-10-1630 H.I.Ambacht dr. van
Willem Cornelisse Leenheer en Claesjen Bastiaens.
Hieruit voorzover bekend 1 dochter en 2 zoons waaronder Clement
volgt VA.
- IVB. Leendert Jacobs Bezemer (Nieuwenboer) ged. Ridderkerk 7-8-1636,
landbouwer te 's-Gravendeel en Strijen, overleden 2-3-1709
Mookhoek, begraven 's-Gravendeel 5-3-1709, huwt tussen 3 mei en
2 augustus 1671 te 's-Gravendeel met
Theuna Ariens Aertoom, ged. te 's-Gravendeel 30-10-1644,
overleden in de Mookhoek 30-5-1697 en begraven te 's-Gravendeel
1-6-1697, dr. van Aert Andriessen Aertoom en Aegke Jansdr.
Sneep. Hieruit 8 kinderen, een aantal jong overleden 4 dochters
en 4 zoons waaronder Jacob volgt VB
- VA. Clement Bastiaans Bezemer, geboren te H.I.Ambacht omstreeks
1660, landbouwer te Zwijndrecht, huwt 1e 7-2-1687 te Zwijndrecht
met Aagje Jans j.dr. van Papendrecht,
huwt 2e (ondertr. 27-3-1698 Zwijndrecht) met Ariaantje Andriessse
Visser geboren te Sliedrecht dr. van Andries Teunisse Visser en
Pleuntje Cornelisse Calis
Uit dit huwelijk 1 dochter en 7 zoons waaronder Jacobus volgt VIA
- VB. Jacob Leenderts. Besemer, ged. 's-Gravendeel 5-9-1683 Landbouwer
in de Mookhoek (Nieuw Bonaventura) overl. in de Mookhoek onder
Strijen en begraven te 's-Gravendeel 13-4-1741 huwt omstreeks
1725 met Bastiaentje Huyberts den Thuynder, ged. Cillaarshoek
27-5-1703 en begraven te 's-Gravendeel 31-7-1787 dr. van Huybert
Claesse Thuynder en Maryke Teunisdr Loopicker.
Hieruit 3 dochters en 5 zoons waaronder Arie volgt VIB.

- VIA. Jacob Clements Besemer, ged. Zwijndrecht 14-8-1707 tuinder te Zwijndrecht, huwt 17 april 1735 te Zwijndrecht met Ariaantje Teunisse van Oordt (Noort) ged. 30-9-1708 Zwijndrecht dr. van Theunis Arienz. van Oort en Lena Pieters Kuijper.
Hieruit 2 dochters en 8 zoons waaronder Teunis volgt VIIA.
- VIB Ary Jacobs Besemer, ged. $\pm$ 1730 te 's-Gravendeel. Landbouwer te 's-Gravendeel, begraven 's-Gravendeel 30-1-1806, huwt $\pm$ 1755 te 's-Gravendeel met Annigje Matthijse Havelaar, ged. Maasdam 21-1-1731 begraven 's-Gravendeel 20-7-1803 dochter van Matthijs Adriaanse Havelaar en Neeltje Leenderts Vermaas.
Hieruit 4 dochters en 4 zoons waaronder Jacob volgt VIIB.
- VIIA. Teunis Jacobuszn. Bezemer gedoopt Zwijndrecht 17-3-1737, tuinder te Zwijndrecht huwt 23-11-1768 te Zwijndrecht met Elisabeth Panis geb. te Dordrecht 30-6-1741 dr. van Reynier Panis en Theodora Peeperkamp.
Hieruit 1 dochter en 3 zoons waaronder Jacob volgt VIIIA.
- VIIB. Jacob Ariensz. Besemer, geboren in 1757 te 's-Gravendeel, Landbouwer te Strijen, overl. Strijen 7-6-1826 huwt, 's-Gravendeel, aangegeven 17-4-1789 met Maria Theunisse van Prooijen geboren omstreeks 1760 te 's-Gravendeel, begraven te Strijen 7-11-1801.
Hieruit 1 dochter en 6 zoons waaronder Arij volgt VIIIB.
- VIIIA. Jakob Teunisz. Bezemer, geboren te H.I.Ambacht en gedoopt te Zwijndrecht 5-4-1778 tuinder te Zwijndrecht, overleden 11-5-1860 Zwijndrecht, huwt te H.I.Ambacht 10-12-1814 met Aartje Saly, geboren te Barendrecht 6-12-1780 gedoopt 13-12-1780 overleden te H.I.Ambacht 30-11-1819 dr. van Jan Saly en Maaïke Pijper en weduwe van Dingeman Lodder.
Hieruit 4 zoons en 3 dochters, waaronder Teunis volgt IXA.

- VIIIB. Arij Jacobs Bezemer, geb. 's-Gravendeel 15-9-1790 landbouwer te Strijen, Raadslid van de zelfstandige gemeente Strijensas, overl. 30-12-1868 Strijensas huwt Strijen 3 november 1820 met Maartje Jans de Groot, geboren Strijensas 26-8-1797 overleden Strijen 22-4-1891, dr. van Jan de Groot, Postillon op het Sas van Strijen en Hendrikje Bakker.
Hieruit 3 dochters en één zoon Jan volgt IXB.
- IXA. Teunis Bezemer, geboren 21-11-1815 H.I.Ambacht, tuinman, overleden 7-5-1882 te Zwijndrecht, huwt op 23-12-1836 te Papendrecht met Hilligje Laurens, geboren 18-2-1815 te Papendrecht overl. 30-3-1902 Zwijndrecht. dr. van Pieter Laurens en Annetje Roskam, hieruit 4 zoons, waaronder Pieter, volgt XA.
- IXB. Jan Bezemer, geboren Strijensas 1-9-1831, landbouwer te Strijen later Havencontroleur te Rotterdam, overl. te Rotterdam 6-5-1911 huwt Strijensas 21-4-1853 met Ingetje Overwater geb. Strijensas 23-1-1831 en overleden te Rotterdam 21-9-1901 dr. van Teunis Overwater, landbouwer te Strijensas en Adriaantje Verdoes.
Hieruit 7 dochters en 3 zoons waaronder Teunis volgt XB.
- XA. Pieter Bezemer, geboren 30-9-1849 Zwijndrecht, tuinman, overleden 26-2-1935 Zwijndrecht, huwt op 26-4-1877 te Zwijndrecht met Aagje Bezemer, geboren 6-11-1852, Zwijndrecht, overl. 3-6-1924 Zwijndrecht dr. van Jan Bezemer en Goverina Vogel, hieruit 2 zoons en 2 dochters, waaronder Jan volgt XIA.
- XB. Teunis Bezemer, geboren te Strijen 28-6-1858, landbouwer, veehouder, melkboer, arbeider te Strijen, Nieuwerkerk a/d IJssel en Numansdorp overl. Numansdorp 21-5-1917 huwt 22-4-1887 te Nieuw Beijerland met Maria Visser, geboren te Nieuw Beijerland 21-7-1862 overl. te Numansdorp 24-3-1930 dr. van Meeuwis Visser

en Teuntje Vink. Hieruit 3 dochters en 3 zoons waaronder Jan volgt XIB.

XIA. Jan Bezemer, geboren 13-9-1880 Zwijndrecht, tuinman, overleden 5-12-1930 huwt op 23-3-1905 met Lena van der Ven, geboren 12-10-1881, te Zwijndrecht en overleden 17-1-1946 te Zwijndrecht dr. van Laurens van der Ven en Hester Baan.
Hieruit 6 zoons en 5 dochters, waaronder Bastiaan, volgt XIIA.

XIB. Jan Bezemer, geboren te Strijen 2-2-1892, pijpfitter, leeft nog en woont te Papendrecht huwt 18 mei 1917 te Numansdorp met Adriaantje Boer, geboren te Numansdorp 16-9-1895 en overl. te Dordrecht 7 mei 1976, dochter van Jan Boer, landbouwer en Aartje van der Ree. Hieruit 2 dochters en 3 zoons waaronder Teunis, volgt XIIB.

XIIA. Bastiaan Bezemer, geboren 7-6-1912 Zwijndrecht, tuinman, later amanuensis, overleden 1-5-1979 te Dordrecht, huwt met Trijntje van der Ven, geboren 5-10-1921 te H.I.Ambacht dr. van Cornelis van der Ven en Tona Catharina den Boer, hieruit 3 zoons en 1 dochter waaronder:

XIIIA. Anthonie Pieter Bezemer.

XIIB. Teunis Bezemer, geboren te Numansdorp 20-5-1918 Gemeenteambtenaar, overleden H.I.Ambacht 2-12-1972 huwt 20 augustus 1940 te Papendrecht met Jannigje Vermeulen geboren Papendrecht 12-8-1917 dochter van Herman Vermeulen, scheepsbouwer en Jannigje de Borst.
Hieruit o.a.

XIIIB. Jan Bezemer, samensteller van dit opstel.

mevr. A.B. Visser-Huizing

Graag wil ik wat herinneringen ophalen, betrekking hebbend op de school van meester Wepster. U moet van mij geen goed gedocumenteerd historisch overzicht verwachten; daartoe acht ik mezelf niet bekwaam, bovendien ontbreken mij daarvoor de gegevens.

Mijn herinneringen zijn gebaseerd op de verhalen die mijn vader vertelde - hij was van 1 november 1908 tot 1 maart 1944 aan bovengenoemde school verbonden - en op mijn persoonlijke belevenissen op die school. Ik was daar leerlinge van 1 mei 1918 tot 1 september 1925. Toen mijn vader op 1 november 1908 zijn werkzaamheden op de school ging beginnen - hij was benoemd tot eerste onderwijzer, wat dat precies inhield is me nooit helemaal duidelijk geworden - bezat het gebouw al 5 lokalen. Dat was wellicht nog niet lang zo; het was indertijd duidelijk te zien dat de laatste 2 lokalen nieuwer waren. Wanneer het leerlingenaantal zo is toegenomen, dat de uitbreiding met 2 lokalen noodzakelijk was, is mij niet bekend.

De lokalen waren groot en hoog, met grote ramen. Diagonaalsgewijs mat een lokaal 1 decameter (dat leerden we bij de rekenles: maten en gewichten). Er stonden 4 rijen banken, iedere rij telde 7 banken, elk met 2 zitplaatsen. In de regel zaten alle banken vol, 56 kinderen dus! Een hedendaagse onderwijsgevende zou niet weten wat hij of zij er mee aan moest.

De lokalen werden verwarmd door grote godin-kachels, gestookt met cokes. Je brûle tout l'hiver (ik brand de hele winter) stond erop. Dat was niet altijd waar. Deze kachels vertoonden de hebbelijkheid zomaar uit te gaan. In het begin van de jaren 30 is in de school centrale verwarming aangelegd, die bestond uit grote buizen onder de ramen; geen radiatoren dus. De verlichting was zeer summier. In ieder lokaal hingen 2 "keukenlampen", een lange pendel met bolletje en kapje, alleen in het lokaal van de bovenmeester hingen er 4 en in het lokaal van mijn vader 3. Waarom dit onderscheid? Vermoedelijk omdat tot in de jaren 20 in de winter de

zogenaamde avondschoonl gegeven werd. Vroeg in de avond werd door enkele onderwijzers aan leerlingen die al van school af waren vervolgonderwijs gegeven. Meestal moesten de kinderen meeverdienen; de omstandigheden waarin de bewoners van de "Steenplaats", zoals dat gedeelte van de dijk genoemd werd, leefden, waren soms zeer armoedig. De kinderen moesten meehelpen de armoe wat te lenigen. Ze gingen aardbeien plukken, aardappelen rooien en in veel huishoudens werden sjalotten geschild; deze sjalotten werden ingemaakt in een fabriek in Zwijndrecht. Door al deze omstandigheden bleven de kinderen uiteraard veel van school thuis en het gebrek aan kennis werd op die avondschoonl enigszins goedgemaakt. Toen het ongeoorloofd schoolverzuim verminderde - een commissie om dit te "weren" heeft zich daarvoor ingespannen - en de omstandigheden van de bewoners van de dijk wat gunstiger werden, is deze avondschoonl opgeheven. Overigens was het lesgeven aan die avondschoonl niet altijd een genoegen. Ik herinner mij een verhaal dat waar gebeurd moet zijn. Mijn vader werd eens door een der leerlingen van de avondschoonl bedreigd met de klomp, omdat onderwijzer en leerling een "verschil van mening" hadden. Voor zover ik weet is het bij dreigen gebleven.

Het onderwijs zoals dat op de 2e openbare lagere school gegeven werd, was, voorzover dat door mij beoordeeld kan worden, goed te noemen. Meester Wepster was een prima onderwijzer, een goed pedagoonl en een goed psycholoog. Natuurlijk had hij de toenmalige normen van gezag en gezagsverhouding mee. Er zal hem vaak om raad gevraagd zijn en dat zal zeker ook zaken betroffen hebben, die niets met het onderwijs te maken hadden. Zij meester-zijn hield niet op bij de deur van de school; nee, om 12 en 4 uur, wanneer de school uitging, werd in de gang een lange rij gevormd, 4 kinderen naast elkaar, de hoogste klassen voorop, de kleintjes achteraan. Dan zette de bovenmeester een vaderlands lied in: In naam van Oranje doe open de poort, of, 't Is de plicht dat iedere jongen ... en onder het gezang van zo'n lied marcheerde de rij de gang uit, het schoolplein over, de Schoollaan, zoals de Wepsterlaan toen heette, af tot aan de Onderdijk. De meesters en juffrouwen stonden aan weerskanten, alle kinderen groetten, door de vinger op te steken en "meester" of "juffrouw"

te roepen, en renden daarna de Onderdijk op. Bij mijn weten heeft het uitgaan van de school op deze wijze nog heel lang stand gehouden.

De school begon iedere dag met een gebed, 's morgens om 9 uur, en eindigde 's middags om 4 uur daar ook mee. Alle tussendeuren gingen open, de bovenmeester ging in de middelste deuropening staan, in alle klassen werd gezegd "eerbiedig" en de meester sprak een gebed uit. Van de inhoud is me niets meer bijgebleven. Het is zeker dat na dit gebed, zeker in de lagere klassen, een aparte sfeer heerste.

Een grote plechtigheid was de "verhoging". Ik herinner me dat ik daarvoor, ik ging over van de eerste naar de tweede klas, een nieuw bloesje aan mocht. De andere kinderen zagen er ook allemaal anders uit dan anders. Er werd, zo klein als we waren, hevig gesproken over "het eerst verhoogd worden", al begreep je helemaal niet wat dat inhield. Ik heb daar toen tenminste niets van gesnapt. En wat is een kind hard! Ik kan me tenminste niet herinneren, dat ik medelijden had met de kinderen die bleven zitten. 's Morgens was de verhoging, 's middags zat je in de nieuwe klas, bij een nieuwe juffrouw, op een andere plaats. 's Middags kwamen ook de kleintjes op school, de "kleine piepers". Ik weet nog heel goed dat ik, nauwelijks 6 jaar oud en een paar uur leerling van de tweede klas, samen met een hele sliert kinderen meebrulde:

Uithalen doen we niet
voor al die kleine piepers niet,
alleen voor een paard en een wagen
en een fiets, fiets, fiets!

Wij behoeften toen geen rekening te houden met auto's, die waren er gewoon niet.

Het is moeilijk te zeggen of het onderwijs op de school van meester Wepster goed was in de zin, zoals daar nu graag over gesproken wordt. Ik dacht het wel. In mijn herinnering gebeurde alles wat we deden, alles wat we leerden, zeer zorgvuldig. De leermiddelen waren, bekeken met de ogen van iemand uit de jaren 80, zeer summier. We hadden de grote leesplank met de vertelplaat en ieder kind had een klein leesplankje, eerst met een klein, later met een groter letterdoosje. Het was gewoon een ramp wanneer een lettertje viel.

Het was heel moeilijk terug te vinden en aanvullen of vervangen van dergelijke dingen gebeurde heel weinig en was erg moeilijk. Men was nu eenmaal heel zuinig op wat men had en moest dat ook zijn. Het opbergen van de leesplankjes in de kastjes was een ceremonie apart; dat gebeurde in 4 tellen, zeer militairement dus, maar het moest wel in zulke grote klassen en de kinderen vonden het heel gewoon.

We leerden dus lezen, we kregen de boekjes die bij de leesplank hoorden (van Wim, Zus en Jet) en de boekjes van Pim en Mien, maar meer ook niet. Ze werden uitentreure herhaald, ieder lesuur één lesje. In de hogere klassen moesten soms twee leerjaren in één lokaal zitten, 3 en een deel van 4 bijvoorbeeld. In de derde klas hoorde je dan alle lesjes van de vierde al; je moest in die tijd wel wat anders doen, maar je luisterde toch en dan was er in de volgende klas niets meer aan!

We schreven op leien, in de lagere klassen op kleintjes, in de hogere klassen op grote. Iedereen moest in het bezit zijn van griffeldoos en sponzedoos en ook van griffels. Op je verjaardag kreeg je van de juffrouw een griffel, dat was er een zonder papiertje en diep in mijn hart vond ik die met gekleurde papiertjes om de onderste helft veel mooier. Er konden erge dingen gebeuren, in kinderogen althans; je griffel kon breken, je kon, per ongeluk natuurlijk, je lei laten vallen. Het minst erge was dan wanneer hij alleen maar uit de lijst viel, maar meestal was hij gebroken en de juffrouw had niet altijd direct een nieuwe. Ook hier was zuinigheid geboden. Soms mocht er in de schriften worden geschreven, in de eerste en tweede klas met potlood, in de derde met inkt. Zouden de huidige onderwijsgegenden en leerlingen zich enigszins kunnen voorstellen de elende, die hakende pennen (kroontjespen of zogenaamde elastiekpen), inktvlekken en omvallende inktpotjes veroorzaakten? Ik weet zeker van niet. Degene die de balpen heeft uitgevonden verdient geëerd te worden. Vlak voor de grote vakantie werden alle inktpotjes opgehaald en gewassen. Dat was het voorrecht van jongens uit de hoogste klas.

Naast lezen, schrijven en rekenen werd veel aandacht besteed aan zingen en vertellen. Zingen, vaak twee keer per week! In de laagste klassen "op het gehoor" in de hogere werd eerst een lied geleerd op cijfermuziek



Een klassefoto uit 1922.

- 1e rij van links naar rechts: Aaltje de Jong, Jaantje den Hartog, Betje van Drunen, Marie van der Klei, Aartje de Wit, Chila Stolk, Anna Huizing, Marie Noordergraaf, Drika Klootwijk.
- 2e rij van links naar rechts: Meester Wepster, Groesbeek, Dirkje Punt, Anna Mol, Ida Moerkerken, van Drunen, Marie van Es, Jana de Wit, den Hartog, Meester Huizing.
- 3e rij van links naar rechts: Flip Mol, Kees van Drunen, Teunis de Wit, Arie Mol, Simon van der Giessen, Stolk, Gerrit Klootwijk, Meeuwis van Drunen, Piet Bakker.
- 4e rij van links naar rechts: onbekend, Groesbeek, Gerrie van Drunen, Jaantje Huizing, Wijnand van der Giessen, onbekend, Bakker.

(do re mi ...), daarna kwam de tekst. Jammer dat in het tegenwoordige onderwijsbestel zo weinig gezongen wordt. Wat werd er veel verteld op de school van meester Wepster. Of dat nu vrij vertellen was of "plaat vertellen" (kennis der natuur, gegeven naar aanleiding van platen), geschiedenis of aardrijkskunde, er werd verteld. En wat konden ze het goed, de meesters en juffrouwen!

Veel "grote dingen" gebeurden er in die tijd op school niet. Maar de feesten die er waren, werden met verlangen tegemoet gezien. Een groot feest was: de schoolfoto. Dagen tevoren werd er al over gesproken en vlak voor dat grote feit kwam meester Wepster zeggen, dat je je moeder moest vragen of je je zondagse kleren aanmocht, want er werd "een portret" gemaakt. De klompen werden dan verwisseld voor schoenen. Ja, de meeste kinderen kwamen op klompen naar school, die mochten in de klas aangehouden worden; maar o wee, wanneer er een viel. Als een kind, per ongeluk of expres, een klomp had laten vallen stond daar zeker de straf: schoolblijven en regels schrijven op. Er moest dan, op de lei uiteraard, b.v. 50 maal geschreven worden: ik mag mijn klomp niet laten vallen. Schoonschrift werd dit natuurlijk niet, maar ze moesten wat, de leerkrachten. Men stelde zich voor: 4 rijen van 7 banken, in iedere bank 2 kinderen en ieder kind 2 klompen. Wanneer die allemaal tegelijk eens zouden vallen! Als het schoolportret gemaakt moest worden, mocht het schort thuisblijven of je zondagse witte schort mocht aan. Wat een werk hadden de moeders van toen met al die doordeweekse en zondagse schorten.

Het Sinterklaasfeest werd ook gevierd, zij het, zeker in het begin van de jaren 20, heel sober. Soms een bezoek van Sinterklaas en Zwarte Piet (ik zie nog de witte plek bij z'n oor, het masker was wat klein!) en ieder kind een suikerbeestje. Dan had je het wel gehad. Maar spannend was het. Grote feesten werden gevierd op koninginndag, toen natuurlijk op 31 augustus. Bijna ieder kind een oranje sjerp om, de meisjes om het middel, de jongens schuin over de schouder. Soms stond er op: Leve de Koningin. Dat was het toppunt van pracht. Heel veel kinderen een vlag en dan in optocht met de hele school langs Onder- en Bovendijk, vaderlandse liederen zingend. Het grootste feest in mijn herinnering was het feest ter gelegenheid

van het afscheid van meester Wepster op 31 maart 1924. Hij was op 1 februari 65 jaar geworden en ging dus met pensioen. Alle lokalen waren versierd met slingers; wij, de meisjes van de 6e klas, mochten meehelpen papieren rozen te maken. Alle kinderen kregen limonade. De meester kreeg, namens alle leerlingen, een divan met kleed aangeboden, een heel duur geschenk voor die tijd. De meisjes van de 6e klas boden een bloemstukje aan, waarbij, op de wijs van "Wien Neerlands bloed ...", een liedje gezongen werd (mijn vader had het op verzoek van een van de leerlingen gemaakt). Het was allemaal heel mooi, om niet te zeggen: groots.

Het eerste schoolreisje werd gemaakt in de zomer van 1924, meester Wepster was toen vervangen door meester Andeweg. Samen met de beide andere openbare lagere scholen gingen we naar Scheveningen. Met boerenwagens naar de trein en dan met de trein, waar de meeste kinderen nog nooit ingezeten hadden, naar Den Haag. Wat een belevenis! Voor zo'n schoolreisje werd trouw iedere week een dubbeltje gespaard om aan het eind van het voorjaar het vereiste bedrag van f 2,50 per kind bij elkaar te hebben.

Een aparte belevenis was de godsdienstles, de catechisatie, zoals die heette. Vanaf de derde klas kon je, als je ouders dat wilden, daarheen. Dan zaten er altijd 3 kinderen in één bank. De lessen werden gegeven door de predikant van de Hervormde Kerk, in de jaren waarover ik schrijf ds Willekes, later ds Dijkstra. Een uur lang moest deze man zo'n 90 kinderen bezig houden. Als hij maar goed vertellen kon - en ds Willekes kon dat, zoals hij ook goed liedjes kon leren - ging het wel, maar anders arme dominee.

Dit waren herinneringen die spontaan bij mij opkwamen, toen ik mij verdiepte in mijn eerste schooljaren. Wellicht zijn er lezers die ook bij meester Wepster op school hebben gezeten en die in dit verhaal fouten of onvolledigheden hebben ontdekt. Ieder mens bewaart echter zijn gedachten over het verleden op zijn eigen wijze. Ik hoop dat u, zich verdiepend in uw eigen herinneringen, mij kunt nazeggen, dat de school van meester Wepster veel tot uw vorming heeft bijgedragen.

P.S.

Behalve als onderwijzer heeft de vader van de schrijfster, C. Huizing, zich verdienstelijk gemaakt als lid van de plaatselijke commissie tot wering van schoolverzuim. Dit was een commissie, ingesteld op grond van de leerplichtwet van 1901, die tot doel had ongeoorloofd schoolverzuim tegen te gaan en zonodig te bestraffen.

Ruim dertig jaar is Huizing lid van de commissie geweest, waarvan de laatste vijftwintig jaar als secretaris. Bij zijn afscheid werd hij door de toenmalige voorzitter Jac. Dijksman geroemd om zijn acuratesse in zijn werk, de sappige wijze van notuleren en de oordeelkundige adviezen. Tijdens de laatste vergadering die hij bijwoonde, op 19 november 1948, bleef het voor een keer niet bij het gebruikelijke kopje thee, maar werd een glaasje wijn geschonken, een gebakje gegeten en vereerde burgemeester Duiker de vergadering met een bezoek.

Het hoofd van de school met de bijbel, H.F. van de Wetering, volgde hem als secretaris op.

Wellicht zal in de toekomst een artikel in dit tijdschrift gewijd kunnen worden aan de commissie tot wering van schoolverzuim. Lezers die uit persoonlijke herinneringen iets over deze commissie kunnen medelen worden verzocht daarvan mededeling te doen.

Ook andere herinneringen aan het Ambachtse onderwijs zijn welkom.

Van de redactie

Door een tekort aan kopij was het helaas niet mogelijk Groot en Klein eerder te laten verschijnen. De leden worden daarom dringend opgeroepen bijdragen te leveren, zodat een regelmatige verschijning van ons blad mogelijk blijft.

Van de door de vereniging in september 1982 uitgegeven bronzen en zilveren penningen zijn er nog enkele verkrijgbaar. De prijs van de bronzen bedraagt f 12,50 per stuk, die van de zilveren f 35,-- per stuk.

U kunt ze bestellen bij de penningmeester. (telefoonnummer 8315)



